

ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ - РЕАЛИСТИЧЕН ВИЗИОНЕР НА МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕЊЕ^{1*}

Верица Јосимовска

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
verica.josimovska@ugd.edu.mk

Апстракт: Делото ја обработува биографијата на Гоце Делчев и неговото место и улога во македонското националноослободително движење. Психолошките, идеолошките и организационите карактеристики и сеќавањата за Гоце го отсликуваат неговото дело, како творец и визионер на вистинските патишта за вековните аспирации на Македонците за слобода, независност и самобитност на македонската кауза.

Клучни зборови: Македонија, Гоце Делчев, национално- ослободително движење, 1903 год.

GOCE DELCEV- REALISTIC VISIONARY OF THE MACEDONIAN NATIONAL LIBERTATION MOVMENT

Verica Josimovska

Faculty of Educational Sciences, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
verica.josimovska@ugd.edu.mk

Abstract: The work deals with the biography of Gotse Delchev and his place and role in the Macedonian national liberation movement. The psychological, ideological and organizational characteristics and memories of Gotse reflect his work, as a creator and visionary of the true paths for the age-old aspirations of the Macedonians for freedom, independence and self-importance of the Macedonian cause. Keywords: Macedonia, Gotse Delchev, national liberation movement, 1903.

Key words: Macedonia, Gotse Delchev, national liberation movement, 1903.

На 4 мај 1903 година во селото Баница во обсадна борба со броен турски аскер херојски загинал најголемиот син на Македонија и нејзината совест и сонце - првоапостолот на македонското ослободително движење и срцето на македонската ослободителна револуција. Неговото загнување претставувало голема и ненадокнадива загуба за македонскиот народ и неговата ослободителна борба. Меѓутоа, Гоце со своите прометејски апостолски револуционерни боречки дејствени активности, визији, пораки и завети за слободна Македонија на Македонците, за подобро утре остана незаборавен со митска духовна вткаеност во срцата на македонскиот народ и Македонија како вечен инспиративен современик на човекова слобода и социјална правда. Неговиот животен револуционерен прогресивен cosвезден идеал за општочовечка слобода и прогрес бил засован врз најпрогресивните цивилизациски универзални демократски идеи: живот во слобода, социјална правда, взаемност и меѓусебно разбирање и мир меѓу народите.

Гоце се појавил на македонската историска сцена во една судбоносна и одговорно време за македонскиот народ кој уште неослободен од петвековното османлиско владеење стана објект на ново поробување од страна на соседите држави, пред сè на великобугаската буржоазија и дворот со неговите дејствувачки агентури: денационализаторската Егзархија и побугарените македонски врховисти кои веќе разорно дејствуваа во Македонија на побугарувањето на Македонците и освојување на Револуционерната организација за

¹ Рефератот е читан на Научната конференција „150 години од раѓањето на Гоце Делчев“, 3-4 Мај 2022, Скопје

анектирање на Македонија. Гоце се појави во пресвртната историска епоха кога македонскиот народ ослободен од илузиите за подарените слободи однадвор направи историско свртување кон своите ослободителни потенцијали за самоослободување со сопствени сили преку оружана борба и револуција. Гоце рано ја осознава ваквата изворна домородна ослободителна опција и животно се посветува на нејзиното реализирање. Нејзиното култивирање го започнува во родниот Кукуш, преку револуционерните кружоци во солунската гимназија и воената академија од која поради читање на социјалистичка литература е исклучен од училиштето како социјалист. Исклучувањето со радост го прима оти му се отвора широко поле да се впушти во ослободување на својата поробена татковина. Но тоа е разбрането време на формирање револуционерни ослободителни комитети во Македонија и меѓу македонската емиграција во Бугарија која ја манипулира бугарскиот двор во служба на завојувачката политика спрема Македонија и поттикнува на парадни манифестации пред странските амбасади да стекнат впечаток дека поробеното македонско население бара од Бугарија наводно да ја ослободи Македонија, а всушност да ја зароби. Гоце Делчев не ги прифатил таквите лажни манифестации и се одлучува да дејствува во поробена Македонија за нејзината слобода. За обезбедување егзистенција подава молба за учител и од штитското училишно настојателство е поставен за учител во трикласното училиште во Ново Село. Се враќа во Македонија како социјалист интернационалист. Својата одлука за доаѓање во Македонија Гоце на својот школски другар му ја аргументира со ставот дека „нашата ропска положба во Македонија определува јасно што да правам. Неопростиво е за нас, издигнати духовно повисоко, да трпиме и тегнеме и да чекаме други да не ослободуваат“. При првата средба со Даме, Гоце е прашан зошто не останал во Бугарија. Гоце одамна размислувал за формирање на ослободителна организација па продуховено одговорил "Може ли да има друго место за еден Македонец освен Македонија? - Има ли понесрекен народ од Македонскиот? Има ли некаде пошироко поле за работа отколку Македонија. Треба да се просвети и организира народот, да се вооружи, да му се вдахне верба во неговите сили - да разбере како може да се отргне од ропството и мизеријата - да му се отворат очите". Даме импресиониран од искрените Гоцеви искажувања го вклучува во организацијата и си ја поделуваат по реони ослободителната дејност. Дотогаш таа се одвивала неповрзана само во градовите. Гоце ја разбира тесната конспиративна затвореност и развива социјалдемократска дејност. Дење учителствува ноќе револуционерно дејствува и остварува солидни резултати. Штип под негово и Дамевото раководство станува опитно поле за револуционерна педагогика: со тајни собранија на групи држел беседи за револуционерните борби на другите народи, за ослободување на Италија, Америка, се читала револуционерна литература, за револуционерниот лик на Гарибалди. Било отворено вечерно училиште во кое револуционерно се просветувале возрасните, се одржувале театарски претстави во кои актер бил и самиот Гоце. Низ разновидни дејствувачки форми се промислува за револуционерното дело во неговата целина. Голем број Штипјани биле опфатени со работата на организацијата. Штип скоро станал тврдина на револуционерното дејствување кое се ширело во неговата околина и подоцна во Банско. Гоце согледувајќи во селанството, кое преовладувало, потенцијална движечка сила за ослободителната револуција се зафатил со неговото организирање и вклучување во ослободителното дело. Неговиот ангажман бил од големо значење за омасовувањето на ослободителното движење. Во проповедите дејствувал како социјалиста интернационалиста ослободен од шовинизмот како поматувач на слободољубивата свест и сеач на омраза која го поматува човековата свест и разумот. Човековата слобода, како предуслов за непречен развој на неговите материјални и духовни способности за прогрес, за Гоце било сè, и повикувал, за неа треба да се бори за слободно да се твори, за неа ако треба и да се умре. Затоа учеството за ослободување на потиснатите и онеправданите го сметаше за светол долг на секој чесен слободољубец. Долгата петвековна неслобода на македонскиот народ ја објаснуваше со молчење на робот. „Ние ќе бидеме робови - велеше се до додека не се кренеме на востание и тоа сите како еден. Слободата ни треба нам како што ја владееме ноќта треба да го владееме и денот“. Прижелкуваната слобода Гоце ја бараше пред сè за народните маси, а после и за самата земја. Длабоко верувајќи во ослободителните сили на својот народ истиот го повикуваше самиот да

си се ослободи преку револуција. Беше противник на подарена слобода.

„Ослободувањето на Македонија лежи во внатрешното востание, кој мисли поинаку се лаже себе си и другите ги лаже” велеше. Меѓутоа, Гоце бил и против пребрзите востанија па велел: „јас не сакам востание со луѓе кој ќе ме напуштат при првиот неуспех”. Не одобрувал и неподготвени востанија, па морално-психолошко културната подготвеност на масите како нејзина двијечка сила, го сметаше за превасходни укажувајќи дека револуцијата на умот, срцето и душата на еден ропски народ е најголема задача на револуционерите. Како протагониста за вистинска човекова слобода, Гоце ослободителната борба на својот народ ја градел и свесно насочувал не како борба против турскиот народ туку против одживсаниот султанско-беговски потиснувачки и експлоататорски систем и политичка тиранија како насилство на нејзиното насилство. Со ваквата своја хумана визија на македонската ослободителна борба, Гоце, претстојната слободна Македонија ја визионира како републиканска држава без кралеви и цареви со широки човечки права и политички демократски слободи за сите нејзини жители. Таа била вградена и во ослободителната политичка платформа на Македонската револуционерна организација и на нејзината ослободителна борба. За Гоце беше туѓ секаков шовинизам и национализам за кој велел дека ја заматува светлата перспектива на народната слобода.

Гоце добро ги прозрел завојувачките аспирации на балканските држави со нивните македонски врховистички слуги и агенти кои отворено ги раскринкуваше и решително осудуваше предупредувајќи ги дека македонскиот народ нема да дозволи други да решаваат за неговата судбина, па јавно им порача дека Македонија не им припаѓа ни на Србите, ни на Грците нити на Бугарите, а си припаѓа сама на себе и со своите интереси и со своја политика кои им припаѓаат на сите Македонци. Посебно на Бугарија, како најагресивна, и порача да не мисли на Македонија туку да си ја чува Бугарија како што Македонците нема да мислат за Бугарија, но ќе си ја чуваат Македонија. Со слична интонација им се обрати и на одродените и продадените Македонци со зборовите. Македонија си има свои интереси, оној што сака да работи за нејзиното присоединување кон Бугарија, Грција или Србија, тој може да се смета за добар Бугарин, Грк или Србин, но не и за добар Македонец. Гоце за заслугите на борците бараше да се суди според делата, а не според изјавите на поединци. За најголем престап го сметаше да се ограбува народот за кој си се борел. Остро ја осудуваше узурпацијата на власта од поединци за лични цели затоа што таа претставуваше симбол на измама, насилство и грабеж. Од раководителите бараше за сторените грешки самите да си судат.

Дел од својата активност Гоце ја посветил на вооружувањето на Револуционерната организација и обезбедувањето на материјални средства за потребите на Организацијата. Истите ги набавуваше од имотните граѓани, македонската организација и со киднапирање имотни луѓе и странци во лицето на грабнувањето на Мис Стоп за чие ослободување организацијата добила 15.000 златни турски лири за купување на оружје. Се залагаше и за самонаоружувањето кое создаваше чувство на сигурност и остварување на саканата слобода. Организатор е на две бомболеарници во с. Саблер и Дедино. Гоце голем придонес имаше за изградување на четничките институти односно формирање на револуционерните чети како боева сила на Организацијата. Нивното формирање му беше поверено на Гоце. Во нивното формирање ја крстареше цела Македонија која беше организирана со селски, градски, околински, до ревизиони чети. На нивно чело стоеше самиот Гоце кој редовно ги инспектираше во нивниот развој и дејствување. Гоце голема заслуга има и во формирањето на револуционерните судови и во придобивањето на селаните па дури и Турците за спорови да не се судат во турските затвори туку во револуционерните. Гоце беше приврзаник за вклучување во организацијата и на македонската жена. Пример даде со вклучување на својата сестра Руша. Мошне е значајна неговата дејност како задграничен претставник во Софија заедно со Ѓорче Петров. Престојот го користеше за одбрана на самостојноста и независноста на Македонската организација, за добивање парични средства и оружје и против неповиканото мешање на великобугарскиот Врховен комитет чиј претседател Николаев го предупреди дека се додека неговото раме пушка ќе крепи нема да дозволи влегување на врховистички чети. Гоце водеше остра борба против вклучување на врховистите во ЦК на МРО. Но во таа борба не успеа. Во

1900 година врховистите им помогнаа на Турците да го уапсат целиот централен комитет со исклучок на еден и преку Иван Гарванов да го превземат и предизвикаат неподготвено востание кое беше закажано во мај 1903 година. Гоце штом разбра за востанието веднаш се активира да го одложи неговото кревање. На двапати побара помош од Даме Груев да влијае но без успех. При престојот во Солун Гоце водел разговори со солунските гемисии кои многу ги симпатизирал и парично помагал да ги одложат динамитните атентати за подоцна како штетни за ослободителното дело кое се наоѓаше во најголема криза.

По недобивањето поддршка од Даме, Гоце се упати кон серскиот округ на конгрес на кој имаше намера да делува за да се одложи кревањето на востанието кое пред тоа го имаше само пролонгирано од мај до август. На пат за конгресот се задржува во село Баница. Но преку предавство е опсаден со бројна турска војска која заврзува нерамна борба. Гоце со своите четници при обидот за пробивање на блокадата со уште 9 четници загинава. Неговото загинавање ги потресе преживеаните. Неговиот содругар Димо Хаџи Димов неговото загинавање го доживеа како загинавање на својата половина и на најголемиот син на Македонија. За мртвиот Гоце ќе каже 15 часа Турците не смееа да ни се доближат, пред нас Гоце со лицето лежеше на земја чиниш како да ја оплакуваше судбината на Македонија. Гоце и денеска ја оплакува загрозената судбина на Македонија од бројни нејзини надворешни и внатрешни гробари. Гоце, денеска навршува 119 години од неговата физичка смрт, но се обесмрти во пантеонот на македонската слобода, а во нас духовно го помниме и ќе го помниме како дел од нашето живеење се додека векува македонскиот народ.

Неговото загинавање одекна со голема болка ширум тогашна поробена Македонија зошто го изгуби својот најголем син. Македонскиот народ пак во лицето на Гоцета го изгуби својот најдобар изразител и спроводник на своите ослободителни стремежи и најдалековиден идеолог и реалистичен визионер на македонската револуција која ја имаше осмислено како самостојна сенародна организирана демократска револуција со учество на сите национално потиснати и социјално обесправени македонски народни маси без разлика на верска исповест и национално-социјална припадност.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Андонов-Полјански, X. (1972). Гоце Делчев. I-VI, Култура, Скопје.
- Андонов-Полјански, X. (1978). Гоце Делчев и неговото време, Култура, Скопје.
- Влахов, Димитар. (1950). Македонија. Моменти од историјата на македонскиот народ. Скопје.
- Герджиков И. Мих.. (1945). Гоце Делчев, Револуционерен профил, Гоцев лист, 7. V. 1945.
- Гоце Делчев во спомените на современниците. (1972). Култура, Скопје.
- Димески, Д. (1994). Гоце Делчев. Скопје.
- Петров, Ѓорче. (1919) Гоце Делчев и неговото значење во македонската револуционерна организација (Беседа одржана по покана од група студенти по случај 16 годишнината од неговата смрт, Софија.
- Петров, Ѓорче. (1984). Спомени, Кореспонденција, (овед, коментар и редакција Љубен Лапе), Скопје.

ЕДЕН ДОКУМЕНТ ЗА ИДЕНТИТЕТОТ КАЈ МЛАДИТЕ ЛУЃЕ ВО СЕЛОТО БРЕЖАНИ, ПИРИНСКА МАКЕДОНИЈА ВО УЧЕБНАТА 1954 – 1955.

Стојко Стојков

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
stojko.stojkov@ugd.edu.mk

Апстракт: Во оваа статија се објавува (делумно) и анализира Дневникот на Основно училиште „Пејо Јаворов“, село Брежани, околија Благоевград за учебната 1954/1955 г. Документот содржи дополнително воведена од учителот или директорот графа за национална припадност, каква формуларот не предвидува. Класот имал 28 деца, од кои 12 момчиња и 16 девојчиња, при што 24 се самоопределиле како Македонци, 3 како Бугари а 1 останало неопределено. Фактот што имало и Македонци и Бугари и тоа што дневникот е од време кога се дозволувала слобода на самоопределбата зборува за точноста на податоците. Притоа училишната програма не содржи македонски теми, напротив насочена е кон создавање бугарски патриотски чувства и според тоа македонската самоопределба не е поттикната од училишните содржини, напротив.

Клучни зборови: Македонци, Бугари, самоопределба, самосвест, Пиринска Македонија, образование.

ONE DOCUMENT FOR THE IDENTITY OF THE YOUTH IN THE VILLAGE OF BREZHANI, PIRIN MACEDONIA IN THE SCHOOL YEAR 1954 – 1955

Stojko Stojkov

Faculty of Educational Sciences, Goce Delcev University Stip
stojko.stojkov@ugd.edu.mk

Abstract: In this paper the official school diary of the Elementary School “Pejo Javorov”, village of Brezhani in the outskirts of Blagoevgrad for the school year 1954/1955 is (partially) published and analysed. The document contains an additionally introduced column by the headmaster for nationality, which was not predicted by the template. The class contained 28 children, 12 boys and 16 girls; 24 self-determined as Macedonians, 3 as Bulgarians and 1 was undetermined. The fact that there were both Macedonians and Bulgarians and the fact that the diary is from a time when there was a freedom of self-determination show the accuracy of the data. The school curriculum does not contain Macedonian topics, but it is focused on creating Bulgarian patriotic feelings and according to that the Macedonian self-determination is not encouraged by the school content but it is the opposite.

Key words: Macedonians, Bulgarians, self-determination, self-consciousness, Pirin Macedonia, education.

Македонскиот идентитет во Бугарија, објект на негирање и прогонување, но во еден период и на признавање, оставил повеќе податоци во документацијата. Најважни се секако пописите во времето на признавање или барем на не-негирање на посебен македонски идентитет во Бугарија (1945 – 1962 г.). Тие биле следните:

- Општ попис на населението во 1946 кој покажал 169 544 Македонци (Кънев, 1998, стр. 97). Неговата генерална објективност се потврдува од фактот што 54 425 луѓе (21,5 %) од населението во Пиринска Македонија се самоопределиле како Бугари од кои никој колку што е познато не бил репресиран (Стојков, 2021, стр. 205-232).

- Во пресрет на воведувањето на македонски јазик и историја во училиштата во Пиринска Македонија во учебната 1946 – 1947 г. бил спроведен попис меѓу учениците. Тој покажал дека

35 184 (77.51%) се декларирале себеси како Македонци, 4 538 (10.33%) како Македонци муслимани, 3 184 (7.25%) како Бугари, и 1 014 (2.31) % како Роми, Турци, Евреи и сл. (Јотевски, 1996, стр. 109 – 111; Стојков, 2016 а, стр. 64). Т.е. процентно на ниво на тогаш Горноцумајски округ имало 39 792 Македончиња или 87.84 %, наспроти 3 184 или 7.25% како Бугари. Овој резултат е фасцинантен не само затоа што е поголем од оној кај возрасните, но и затоа што во овој период учителскиот кадар е доминиран од пробугарски кадри (бугарски националисти и лојалисти), кои ќе бидат во основата на отпорот против изучувањето на македонски јазик и историја во 1948 г. (Груев, 2011, стр. 78, 79).

- Општиот попис на населението спроведен во 1956 г., при кој биле земени специјални мерки да се обезбеди неговата целосна доброволност и да биде гарантирано правото на самоопределување или како што категорично ќе биде наредено: „Да се остави населението во Пиринскиот крај самото слободно да ја одредува својата националност“, а во директивата на Окружниот комитет: за Благоевградски округ од 3 ноември 1956 г.: „Секој да ја определи својата националност на слободен начин. Без никакво насилство“ (Документи, 1981, 698; Македонскиот вџпрос, 2004, стр. 368).² На него 187 789 лица во Бугарија се запишале Македонци, од кои 178 862 биле во Пиринска Македонија, т.е. - 63,6 % од населението, додека 33.33 % се запишале или биле запишани како Бугари (Кънев, 1998, стр. 97; Документи, 1981, стр. 698 – 700; Македонскиот вџпрос 2009, стр. 162).

Документот што го објавувам подолу затоа се јавува особено интересен. Во прашање е Училиштен дневник на Народно основно училиште „Пејо Јаворов“, с. Брежани, околија Благоевград за учебната 1954/1955 г. Постоеле голем број такви дневници и други од кои би можело да се суди за самоопределбата на луѓето, но за жал повеќето се или изгубени или недостапни. Тоа само ја зголемува вредноста на документот што го објавувам.

Видно од него е дека учениците не изучувале ниту македонски јазик (кој бил укинат во 1948/9 г.), но ниту предметот Историја на македонското револуционерно движење, воведен во училиштата во учебната 1950 – 1951 г., а кој се предавал на бугарски јазик со изговор дека тоа бил „јазикот на илинденците“. Во основните училишта како ова во Брежани се предвидувале по осум лекции во година (Јотевски, 2004, стр. 27, 62; Маринов, 2014, стр. 48, 56, бел. 152; Стојков, 2016 а, стр. 66; Стојков, 2016 б, 71). Меѓутоа во Дневникот, во кој внимателно се наведени темите на секоја лекција и по секој предмет, не е забележана ниту една таква. Ниту како предмети, а ниту како теми на лекциите може да се најде дури и трага од македонско воспитание. Се изучуваат бугарски патриотски теми и автори на пример Добри Чингулов (Стани јунак Балкански, Каде си верна ти љубов народна), Христо Ботев (Хаџи Димитар, Хајдути, Мојата молитва), Иван Вазов (Ополченците на Шипка, Една Бугарка, Под игото). Застапен е Пејо Јаворов, но не со неговите стихотворби за Македонија (се изучуваат Ерменци и Градушка). Единствениот македонски автор е Никола Вапцаров, кој пишувал на бугарски, но не се изучуваат неговите патриотски македонски стихотворби, туку: Спомен, Писмо, Претсмртно, Историја, Завод. Ова е важен момент зашто ни покажува дека училиштето и наставните содржини не се јавуваат извор на македонска самосвест кај децата, туку спротивно – насадуваат бугарска самосвест и патриотизам, дури и во овој период на релативно признавање на постоење на македонското малцинство. Тоа ѝ дава уште поголема веродостојност на декларираната македонска самосвест кај децата и покажува дека извор на истата се јавува семејството. Поголемиот процент на македонска самоопределба кај децата може да се објасни или со одреден страв кај родителите или со одредена тенденциозност кај

² Со одлука од 4 октомври 1956 г. на ЦК на БКП е решено дека оние што биле пишани Македонци во 1946 г. сега треба да се декларираат „така како што сакаат“. Со овој попис требало на сите кои наводно „насила“ биле пишани Македонци „да им обезбедиме целосна можност за да се исправи нанесената неправда“. Окружниот комитет за Благоевградски округ на 3 ноември 1956 г. издал директиви за пописот според кои: „Секој да ја определи својата националност на слободен начин. Без никакво насилство“. Истото ќе биде директно впишано и во упатствата до попишувачите. (Маринов, 2014, стр. 59, 60, 152). Види и Стојков, 2021, стр. 52; Стојков, 2021, стр. 216; Стојков, 2016 б, стр. 72 73, 74.

попишувачите. Карактерна особина на отпорот и на репресиите кај македонското малцинство во Бугарија во времето на комунизмот е имено тоа што основни учесници и жртви се деца и многу млади луѓе, додека повозрасните внимателно избегнувале да се конфронтираат со власта (Stoykov, 2020). Затоа ова самоопределба на децата би можела да служи како индикатор за вистинските интимни настроенија внатре во семејствата.

Друг многу интересен момент е дека без разлика што Дневникот не предвидувал посочување етничка или национална припадност, сепак графата насловена како „Име, Презиме, телефон и адреса на старателот во градот“, какви очигледно во случајот со децата од селата немало била пренаменета за посочување на национална припадност. Дали тоа било направено на иницијатива на учителот или по некоја официјална директива засега останува нејасно.

Во прашање се вкупно 28 деца, 16 девојчиња и 12 момчиња, родени меѓу 1939 – 1941 г., но основно во 1941 г. кои во времето на пишување на дневникот биле меѓу 13 – 15 годишни. Тоа се главно месни деца, родум од селата: Брежани – 6 деца, Сенокос - 6, Мечкул - 3, од маалата: Горна - 3, Ракитна – 2, Качева - 1, Мечкарци - 1, Полето (денес село Полето) – 1, но има и од Благоевград -1, и од селата Оштава – 1, Ливуново (Санданско) – 1, и Грамада (Благоевградско) – 1 и 1 без посочено место на раѓање.

Од овие деца се самоопределиле како Македонци – 24, т.е. 85.7 %, од нив 12 момчиња и 12 девојчиња. Имаме 3 Бугарки (10.7 %) и едно девојче без посочена национална припадност (3.6 %). Бугарките се соодветно две од селото Брежани и една од Благоевград (единствената граѓанка во класот). Неопределеното девојче е од селото Оштава.

Кај нивните родителите се посочени како занимања: работник, земјоделец и „служаш“. Според своето занимање тоа се основно работници – 9, „служашци“ – 4, земјоделци – 4, 1 непознат. Категорија „служаш“ обично значи човек во војска, но е можно во овој период да имала и значење на службеник во администрација. Таквите „служашци“ живеат во оној момент во Брежани (2), Гара Пирин (ден. гр. Кресна) и Сенокос, но нивните адреси се разликуваат од местата на раѓање на нивните деца, со еден исклучок за селото Сенокос. Од нив на служба во Брежани се луѓето од Благоевград и село Грамада, а еден од село Оштава служи во Гара Пирин. Ако се во прашање луѓе во војска, јасно е дека тие не се регрути, зашто имаат деца на по 14 години, туку би требало да се на постојана воена служба, т.е. офицери, старешини и сл. Според националноста на децата се распределени како што следи. Кај Македонците имаме 8 работници, 4 земјоделци и 3 на служба, кај Бугарките се соодветно 2 работници и 1 на служба, кај неопределеното девојче – 1 на служба. (Не на сите родители е посочено занимање).

Важно е што имаме не само Македонци, туку и Бугари, што покажува дека е во прашање слободна самоопределба. Високиот процент на Македонци соодветствува со познатото за селата во регионот каде наскоро ќе има силен отпорот против политиката на негирање на Македонците и соодветно голем број на репресиите извршени од власта против населението (Стойков, 2014, 100, 148, 178, 179, 186, 190, 191, 194, 327, 408, 428, 429, 431 – 433; Stoykov, 2020, стр. 205-255). Некои од овие деца, кои во 1963 г. би биле 22 годишни можеби самите се нашле меѓу репресираните.

Овде давам симплифицирана верзија на таблицата во дневникот за учениците насловена „Општа информација за учениците“. Испуштени се графа 4 и 5 во кои се наведени податоци на кој датум се има запишано во класот и во кој клас бил претходната година. Истите во целина можат да се видат на сликите што ги приложувам. Објавувањето на повеќе такви документи ќе помогне да се расветлат некои од дилемите што овој документ ги отвара како и да се фрли повеќе светло врз процесите што течеле во Пиринска Македонија во 1950-тите години.

Општи информации за учениците

№	Име, татково, на презиме ученикот (ученичката)	Датум на раѓање	(Адреса на родителот) ³	Занимање	Место на раѓање на ученикот ⁴	(народност) ⁵
1	Анка Иванова Арсова	19.09. 1941 г.	с. Брежани	на служба	Благоевград	Бугарка
2	Александар Иванов Костадинов	23.01. 1941 г.	м. Горна	земјоделец	м. Горна	Македонец
3	Андонка Николова Лазарова	15.03. 1941 г.	с. Сенокос		с. Сенокос	Македонка
4	Ангел Стефанов Прелев	05.06. 1941 г.	м. Мечкарци		м. Мечкарци	Македонец
5	Борис Спасов Костов	17.19. 1941 г.	с. Брежани	работник	с. Брежани	Македонец
6	Благој Стојанов Иванов	28.12. 1941 г.	с. Сенокос	на служба	с. Сенокос	Македонец
7	Верка Величкова Костадинова	25.09. 1940 г.	м. Качева	работник	м. Качева	Македонка
8	Василка Методијева Ангелова	01.09. 1941 г.	с. Брежани	работник	с. Брежани	Македонка
9	Велика Иванова Николова	17.07. 1941 г.	с. Сенокос		с. Сенокос	Македонка
10	Георги Стојков Томалов	1941 г.	с. Брежани	работник	с. Брежани	Македонец
11	Димитар Стефанов Думов	13.06.1939 г.	с. Брежани	работник	с. Брежани	Македонец
12	Елка Костадинова Стоименова	13.03. 1940 г.	г. Гара Пирин	на служба	с. Општава	
13	Зорка Андонова Лазарова	01.01. 1941 г.	с. Мечкул		с. Мечкул	Македонка
14	Јордан Димитров Томаков	03.05 1940 г.	с. Мечкул	земјоделец	с. Мечкул	Македонец
15	Љубен Александров Ковачев	01.09 1941 г.	с. Сенокос	земјоделец	с. Сенокос	Македонец
16	Маргарита Јорданова Николова	26.06. 1941 г.	с. Брежани	работник	с. Брежани	Македонка
17	Митра Георгиева Божилова	08.08. 1941 г.	с. Брежани	работник	с. Брежани	Македонка
18	Милка Иванова Крстева	11.02. 1941 г.	с. Брежани	работник	с. Ливуново	Македонка
19	Милка Димитрова Спасова	16.08. 1941 г.	с. Сенокос		с. Сенокос	Македонка
20	Николај Евтиљанов	12.11. 1941 г.	с. Брежани	на служба	с. Грамада	Македонец

³ Во оригиналот стои натпис: Име, презиме, адреса и телефон на родителот, но во таблицата е запишано само името на населеното место.

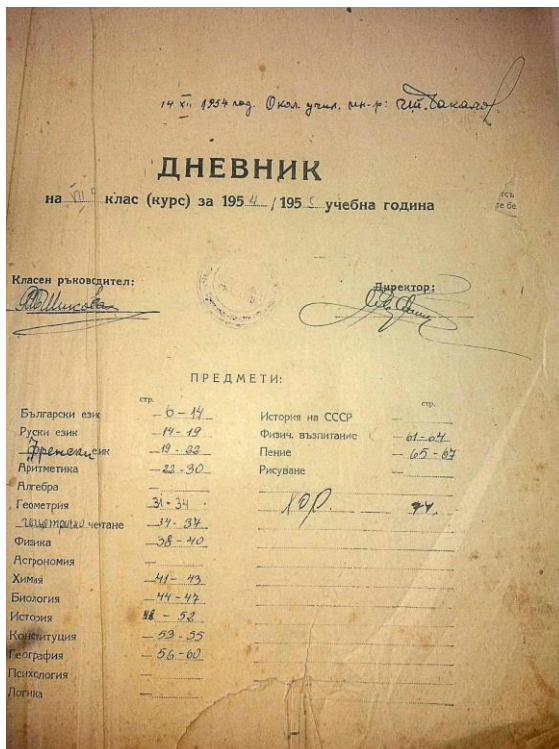
⁴ Оригинално ова графа е за адресата на ученикот во градот, но во ракопис врз овој натпис е напишано: место на раѓање.

⁵ Во оригиналот овде требало да стои име и адреса на старателот.

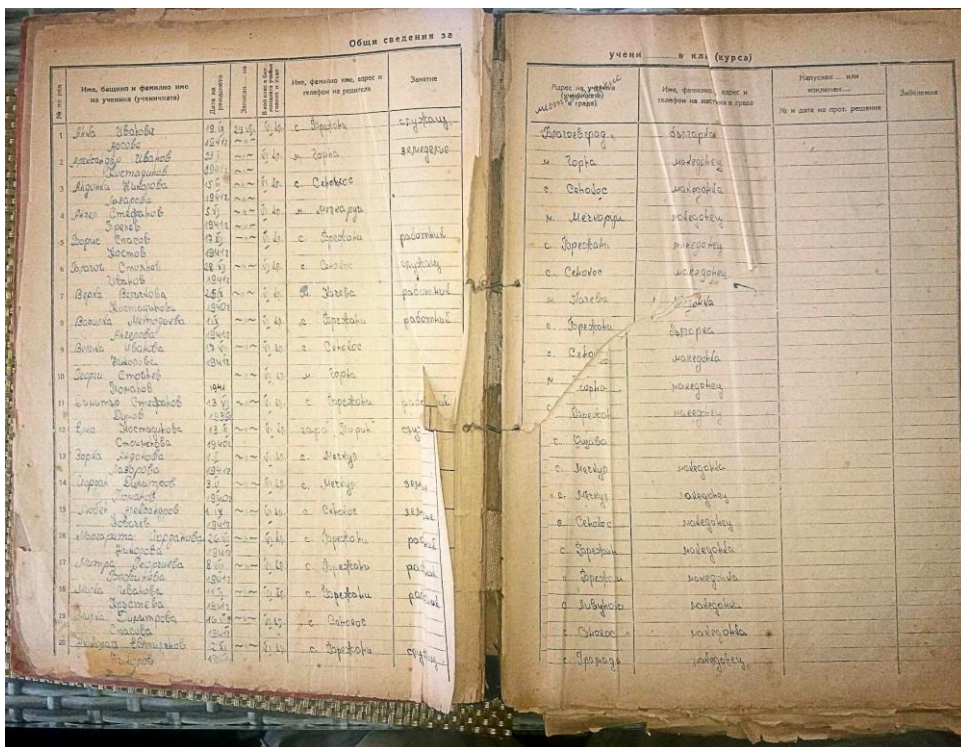
	Николов					
21	Николај Величков Илчев	29.09. 1940 г.	м. Ракитна		м. Ракитна	Македонец
22	Пенка Божикова Кипрова	29.05. 1940 г.	м. Ракитна		м. Ракитна	Македонка
23	Росица Благова Божикова	05.09 1941 г.	м. Горна	работник	м. Горна	Македонка
24	Росица Николова Златкова	03.07 1941 г.	с. Брежани	работник	с. Брежани	Бугарка
25	Радка Атанасова Тодорова	03.10. 1941 г.	с. Сенокос	на служба	с. Сенокос	Македонка
26	Стефка Ангелова Иванова	14.10.1941 г.	с. Мечкул	земјоделец	с. Мечкул	Македонка
27	Спас Благов Христов	03.03. 1941 г.	м. Полето	работник	м. Полето	Македонец
28	Симон Христов Стоилов	14.02.1941 г.	с. Мечкул			Македонец

Слика бр. 1 – Корицата на дневникот

Слика бр. 2 – Насловна страна на дневникот

Слика бр. 3 – Список ученици, со потекло и националност

Общи сведения за					учени — в класа (курса)				
№ на списък	Име, бащино и фамилно име на ученика (учениците)	Дата на раждане	Место на раждане	Име, бащино име, адрес и телефон на родители в град	Занимание	Адрес на ученика (учениците) в град	Име, бащино име, адрес и телефон на родители в град	Изучаване или мажоритет	Забелешки
21	Милена Величкова	28 IX 1930	м. Велитца	м. Велитца		м. Велитца	македонски		
22	Билка Василева	22 X 1930	м. Велитца	м. Велитца		м. Велитца	македонски		
23	Даниел Василев	5 IX 1931	м. Велитца	м. Велитца	работник	м. Велитца	македонски		
24	Десиса Миланова	2 X 1931	с. Врешани	с. Врешани	работник	с. Врешани	болгарски		
25	Адела Златева	18 X 1931	с. Селвар	с. Селвар	артист	с. Селвар	македонски		
26	Отевела Милева	18 X 1931	с. Мезур	с. Мезур	вземател	с. Мезур	македонски		
27	Саше Попов	18 X 1931	с. Полево	с. Полево	работник	с. Полево	македонски		
28	Силва Христов	18 X 1931	с. Мезур	с. Мезур		с. Мезур	македонски		
29									
30									
31									
32									
33									
34									
35									
36									
37									
38									
39									
40									

Слика бр. 4 – Список ученици со потекло и националност – 2 дел.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Груев М. (2011). *Насилие, политика и памет, Комунистическият режим в Пиринска Македонија – рефлексии на съвременника и изследователя*, София
- Документи (1981). *Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и национална држава*, т. II, Скопје
- Јотевски В. (1996). *Националната афирмација на Македонците во Пиринскиот дел на Македонија 1944 – 1948*, Институт за национална историја, Скопје
- Јотевски В. (2004). *Македонците во пиринскиот дел на Македонија (1948 – 1989)*, Институт за национална историја, Скопје
- Кънев К. (1998). *Законодателство и политика към етническите и религиозните малцинства в България*, во А. Кръстева (ред), *Общности и идентичности в България*, Петекстон, София
- Македонският въпрос (2004). *Македонският въпрос в българо-югославските отношения (1944 – 1952 г.)*, Универзитетско Издателство "Св. Климент Охридски", София
- Македонският въпрос (2009). *Македонският въпрос в българо-югославските отношения (1952 - 1967 г.)*, Държавна агенция "Архиви", София, 2009
- Маринов Ч. (2014). *Македонското прашање од 1944 г. до денес, Комунизмот и национализмот на Балканот*, Скопје
- Стојков С. (2016 а). *Изучувањето на македонската национална историја во бугарските училишта*. Во С. Миурасчиева (уред.), *Современото образование - состојби, предизвици и перспективи во воспитанието и образованието во Република Македонија*, зборник на трудови, НУ-УБ „Гоце Делчев“, Штип
- Стојков С. (2016 б). *Македонското малцинство во Бугарија од признавање кон негирање 1948 – 1989. Годишен зборник на ФОН*, 6 (1) 2016
- Стојков С. (2021). *Историјата како оружје: митот за „насилната македонизација“ во бугарската политика и наука. Балканската историографија и современите предизвици*, ИНИ, Скопје
- Стојков С. (2014) *Табу, време на страх и страдање, Преследването на македонците в*

България по време на комунизма (1944 – 1989 г.), Благоевград

- Stoykov S. (2020). Persecution of “Non-Existent”: Repression of Macedonians in Bulgaria during the Communist Period (1944 – 1989). In: Victor A Friedman, *Macedonia & its Questions. Studies on Language and Culture in Central and Eastern Europe* (34). Peter Lang, Berlin
- Stoykov S. (2021). The continuation of communist-era totalitarian policies in the European Union: the case of Bulgaria, the Macedonian minority and Macedonia’s EU integration. *Security Dialogues*, 12 (1)